

14.10.2021

Dnro TAS/508/2021

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Viite: Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan 8.10.2021 päivätty pyyntö toimittaa kirjallisen asiantuntijalausunto

Tasa-arvovaltuutetun lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta koskien kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita (VNS 6/2021 vp)

Tasa-arvovaltuutettu kiittää eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaa mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston selonteosta koskien kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita ja toteaa kohteliaimmin seuraavaa.

Tasa-arvovaltuutetun tehtävät ja toimivalta

Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton lainvalvontaviranomainen ja toimii oikeusministeriön hallinnonalalla.

Tasa-arvovaltuutetun tehtävänä on valvoa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain eli tasa-arvolain (609/1986) sukupuolisyrynnän kieltojen sekä sukupuolten tasa-arvoa koskevien edistämisvelvoitteiden noudattamista. Tasa-arvovaltuutettu myös seuraa sukupuolten tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla.

Tasa-arvovaltuutettu pyrkii aloittein, neuvoin ja ohjein edistämään tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista sekä antaa tietoa tasa-arvolainsäädännöstä ja sen soveltamiskäytännöstä.

Tasa-arvovaltuutettu tarkastelee tässä lausunnossa valtioneuvoston selontekoa koskien kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita toimivaltansa mukaisesti sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Selonteon lähtökohdat

Tasa-arvovaltuutettu pitää hyvänä asiana, että kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita koskevassa selonteossa on nostettu esille tasa-arvoon

liittyviä asioita kuten perhevapaiden käytön vaikutusta kotoutumisohjelman keston, maahanmuuttajataustaisten naisten kohtaamia työllisyysongelmia ja kotona lapsiaan hoitavien maahanmuuttajataustaisten vanhempien tavoittamista työllisyysnäkökulmasta. Tasa-arvovaltuutettu pitää myös tärkeänä asiana, että eduskunnan tammikuussa 2019 hyväksymässä kotouttamista koskevassa kannanotossa edellytetään maahanmuuttajanaisten asettamista erityiseksi kohderyhmäksi kotouttamispalveluissa.

Tasa-arvovaltuutettu korostaa sukupuolinäkökulman huomioimista myös kotoutumisen edistämisen uudistamistarpeita arvioitaessa. Tasa-arvolain 4 §:n mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Sukupuolivaikutusten arviointi tarkoittaa sitä, että toimenpiteen, poliittisen päätöksen tai lainsäädännön vaikutuksia arvioidaan etukäteen mahdollisten sukupuolivaikutusten kannalta. Tavoitteena on ehkäistä sukupuolten kannalta ei-toivotut vaikutukset ja edistää tasa-arvoa. Arvioinnin perusteella voidaan tehdä korjaavia ehdotuksia syrjinnän ja ei-haluttujen vaikutusten vähentämiseksi, tasa-arvon edistämiseksi ja tasa-arvon esteiden poistamiseksi. Myös raskauden ja perhevapaiden käytön vaikutukset on otettava arvioinnissa huomioon. Sukupuolivaikutusten arviointia tehtäessä on huomioitava, että ihmisten asemaan vaikuttavat sukupuolen kanssa samanaikaisesti useat eri taustatekijät, kuten esimerkiksi maahanmuuttajatausta, ikä ja sosioekonominen asema.

Tasa-arvovaltuutettu muistuttaa myös tasa-arvolain 6 c §:n mukaisesta velvoitteesta, jonka mukaan viranomaisten tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Sukupuolinäkökulman tulee siis pitää sisällään myös sukupuolen moninaisuus.

Selonteossa on kuvattu, että kiusaamis- ja yksinäisyyskokemukset kasaantuvat maahanmuuttajataustaisille pojille. Tasa-arvovaltuutettu on huolissaan kyseisestä ilmiöstä ja pitää tärkeänä, että konkreettisia toimenpiteitä suunniteltaisiin ongelmiin puuttumiseksi. Muutoin kiusaamis- ja yksinäisyyskokemukset voivat johtaa monenlaisiin ongelmiin muun muassa koulutuksessa, työllistymisessä ja yhteiskunnasta syrjäytymisenä.

Tasa-arvovaltuutettu katsoo, että haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajataustaisten naisten kotoutuminen edellyttää kolmatta sektoria edustavien järjestöjen ja viranomaisten tiivistä yhteistyötä paikallistasolla. Erityisesti kolmannen sektorin matalan kynnyksen palvelut ovat tärkeitä haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajataustaisten naisten

onnistuneen kotoutumisen kannalta. Siksi maahanmuuttajataustaisten naisten parissa työskentelevien järjestöjen resurssoinnin tulee olla riittäväällä tasolla.

Työllisyystoimet

Naisten ja miesten työmarkkina-asemassa on monia tasa-arvon kannalta merkityksellisiä eroja. Työmarkkinoilla on kuitenkin myös muita jakoja. Naiset keskenään ja miehet keskenään eivät ole työmarkkina-asemaltaan homogeenisia. Eroavuuksia työhön osallistumismahdollisuuksien ja työntekijäaseman suhteen ei synnytä yksinomaan sukupuoli vaan myös esimerkiksi maahanmuuttajatausta. Kun sukupuoli risteää tällaisten muiden tekijöiden kanssa, se voi synnyttää työelämässä risteävän syrjinnän kokemuksia ja ilmiöitä. Myös ne ovat suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvo-ongelmia. Syrjintäkysymyksenä risteävä syrjintä rajautuu tasa-arvovaltuutetun toimivallan ulkopuolelle ja kuuluu yhdenvertaisuuslakia valvovien viranomaisten toimialaan. Tasa-arvovaltuutettu pitää kuitenkin tärkeänä, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuspolitiikassa kiinnitetään huomiota risteävään syrjintään, mikä korostaa myös viranomaisten yhteistyön tarpeellisuutta.

YK:n kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova komitea (CEDAW-komitea) on viimeisimmässä Suomen määräaikaissäraporttia koskevassa loppupäätelmässään esittänyt huolensa maahanmuuttajataustaisten naisten korkeasta työttömyysasteesta, matalasta palkkatasosta sekä vähäisestä osallisuudesta julkisessa ja poliittisessa elämässä. Komitea suositteli Suomea kiinnittämään erityistä huomiota näihin osa-alueisiin. (CEDAW/C/FIN/CO/7)

Perhevapaiden käyttö

Tasa-arvovaltuutettu pitää hyvänä asiana, että perhevapaiden käyttö on huomioitu siten, että kotoutumisohjelman kestossa voidaan joustaa. Käytännössä on kiinnitettävä myös huomiota siihen, että jokainen maahanmuuttajataustainen henkilö ja jokainen maahanmuuttajataustainen perhe on yksilöllinen erilaisine tarpeineen. Selonteossa kuvataan, että kotoutumisohjelma olisi korkeintaan kahden vuoden pituinen, ja että sitä voidaan erityisestä syystä pidentää enintään kahdella vuodella. On kuitenkin huomioitava, että perhevapaat voivat kestää yli kaksi vuotta etenkin, jos perheeseen syntyy lisää lapsia lyhyellä aikavälillä. Tasa-arvon näkökulmasta on tärkeää, ettei perhevapaan käyttö vaikuta henkilön oikeuksiin ja etuihin, kuten kotoutumisohjelmaan, heikentävästi.

Selonteossa kuvataan, että vieraskielisissä perheissä miehet käyttävät ainoastaan 7 % kaikista perhevapaista, kun koko väestön tasolla miehet käyttävät 11 % kaikista perhevapaista. Tasa-arvon näkökulmasta olisi tärkeää, että perhevapaauudistuksesta tiedotetaan myös kohdennetusti

maahanmuuttajataustaisille perheille ja kannustetaan isiä käyttämään perhevapaita.

Tietoisuus oikeuksista ja oikeussuojakeinoista

CEDAW-komitea suositteli Suomea ryhtymään toimenpiteisiin, jotta maahanmuuttajataustaiset naiset tulisivat tietoisemmiksi omista oikeuksistaan, koulutukseen ja työmarkkinoille pääsystä, muista peruspalveluista sekä oikeussuojakeinoista. Komitea suositteli myös, että Suomessa selvitettäisiin laajemmin maahanmuuttajataustaisten naisten kokemaa syrjintää sekä yhteiskunnassa että heidän omissa yhteisöissään. Tilastotietoa tarvitaan maahanmuuttajataustaisten naisten työllisyydestä ja terveydenhuollosta sekä heidän kokemistaan väkivallan muodoista, jotta moniperustaiseen tai ris-teävään syrjintään puututtaisiin. CEDAW/C/FIN/CO/7)

Tasa-arvovaltuutettu on yksilöiden oikeussuojan toteutumisen kannalta keskeinen viranomainen sukupuoleen liittyvissä syrjintäasioissa. Kyse on asiaryhmästä, jossa oikeudenkäynteihin liittyvä kuluriski nostaa herkästi yksilön kynnystä viedä asia tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tasa-arvovaltuutetulla on lisäksi keskeinen rooli tasa-arvolain mukaisten edistämisvelvoitteiden valvonnassa.

Maahanmuuttajataustaiset henkilöt ottavat vain harvoin yhteyttä tasa-arvovaltuutettuun. On oletettavaa, että he kärsivät muun muassa sukupuoleen liittyvästä syrjinnästä vähintään yhtä paljon kuin valtaväestöön kuuluvat, joten heidän kohdallaan aliraportointi on erityisen suuri ongelma. Siksi olisi tärkeää varmistaa, että maahanmuuttajataustaiset henkilöt olisivat tietoisia omista oikeuksistaan ja osaisivat kääntyä viranomaisten, kuten tasa-arvovaltuutetun, puoleen.

Tasa-arvovaltuutettu

Jukka Maarianvaara

Tämä asiakirja on lähetetty vastaanottajalle sähköisesti. Asiakirjan allekirjoitettu taltiokappale säilytetään tasa-arvovaltuutetun toimistossa.